

Varga János—Rácz István

ÁLLATFÖLDRAJZ

EKTF LÍCEUM KIADÓ, EGER
2004

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	7
2. Az állatföldrajz tárgya és feladata	10
3. Az állatföldrajz segédtudományai	13
ELMÉLETI ÁLLATFÖLDRAJZ	
4. Az elterjedési terület (área)	16
Az árearendszer és az área fogalma	16
Az área kialakulása	17
Szétterjedés (diszperzál)	17
5. A szétterjedés külső tényezői	17
Passzív szétterjedés	18
Aktív szétterjedés	22
Véletlenszerű szétterjedés	32
6. A szétterjedés belső tényezői	32
7. A szétterjedés akadályai, fizikai és ökológiai akadályok	34
8. A szétterjedés módjai, fokozatai	41
9. A megtelepedés (kolonizáció)	47
10. Az elterjedési terület tanulmányozása (areográfia)	49
Az área szerkezete	49
Az elterjedés formái, az areeák nagysága és alakja	49
Teljes (világméretű) elterjedés, kozmopolitizmus	49
Részleges (korlátozott) elterjedés és formái	52
Bennszülött (endemikus), őshonos (autochton) és maradvány (reliktum) fajok	56
Az área térképezése	59
11. Allopatría, szünpatría, vikariancia, álvikariancia	62
12. Az élővilág elterjedését befolyásoló földtörténeti változások	68
Kontinensvándorlás	69
A lemeztektonika elmélete	72
A földtörténet ókorától az újkorig végbement lemeztektonikai változások	78
A földtörténeti újkor eseményei	82
A kontinensvándorlás hatása az élőlények elterjedésére	83
A bioszféra evolúciójának vázlatos áttekintése	83
Az utolsó százmillió év biogeográfiai és evolúciós vonatkozásai	90
Kitekintés: Földünk arculata a lemeztektonikai mozgások eredményeként a távoli jövőben	97

13. Az éghajlat hatása az élővilág elterjedésére	100
Jégkorszakok	101
A negyedidőszaki eljegesedések	103
Kihalások (extinkció) és fajképződés (speciáció)	
a negyedidőszaki jégkorszakokban	114
Kihalások (extinkció)	114
Fajképződés (speciáció)	119
14. Az állatföldrajzi vizsgálatok módszerei	124
15. Éghajlat, földrajzi övezetek és élőlények	126
A forró vagy trópusi éghajlati öv élővilága	129
A szubtrópusi éghajlati öv élővilága	131
A mérsékelt éghajlati öv élővilága	132
A hideg éghajlati öv élővilága	133
TÖRTÉNETI ÉS REGIONÁLIS ÁLLATFÖLDRAJZ	
16. A szárazföldek regionális állatföldrajza	136
A szigetek biogeográfiai vonatkozásai	136
A szigetek területének nagysága, a szárazulatoktól való	
távolsága és a fajszám közötti összefüggés	141
Terület- és távolsághatások	144
17. A szárazulatok állatföldrajzi beosztása	144
Állatföldrajzi területegységek	147
A Nearktisz és a Palearktisz: Észak-Amerika és	
Eurázsia állatvilága	152
Nearktisz: Észak-Amerika állatvilága	157
Palearktisz: Eurázsia állatvilága	162
Az euro-turáni faunavidék	164
A közép-dunai faunakerület	165
A Kárpát-medence általános biogeográfiai viszonyai	166
Magyarország állatföldrajzi beosztása	170
Magyarország állatvilága	171
Az Alföld állatvilága	175
Az Északi-középhegység állatvilága	177
A Dunántúl állatvilága	179
A mediterrán faunavidék állatvilága	180
A szibériai faunavidék állatvilága	181
A belső-ázsiai faunavidék állatvilága	182
A tibeti faunavidék állatvilága	182
A kelet-ázsiai faunavidék állatvilága	182
A neotropikus birodalom állatvilága	183
Dél-Amerika állatvilága	188

A Galápagos-szigetek állatvilága	193
Az afrotropikus birodalom állatvilága	195
Afrika állatvilága	197
Madagaszkár állatvilága	202
Az indomaláji birodalom	204
A nyugat-indomaláji területek: Dél-, Délkelet-Ázsia állatvilága . .	208
A Wallacea provincia	210
Az óceániai birodalom (A csendes-óceáni szigetvilág állatvilága) .	212
Az ausztráliai birodalom állatvilága	212
Ausztrália állatvilága	216
Új-Guinea állatvilága	219
Új-Zéland állatvilága	219
A Hawaii-szigetek állatvilága	220
18. A magas hegyek állatvilága	221
19. Vizek — tengerek és édesvizek — állatvilága	223
A tengerek állatvilága	224
A szárazföldi és a tengeri élettér közötti különbségek	224
Tengeri élettájak és élettársulások	229
A neritikus, partközeli területek (litorális régió) és az óceáni élettér (pelagikus régió) állatvilága	231
A tengerfenék (bentális régió) állatvilága	236
A tengerek állatföldrajzi területegységei	237
Az arktikus tengerek állatvilága	239
Az északi mérsékelt övi tengerek állatvilága	241
A trópusi tengerek állatvilága	242
A déli mérsékelt övi tengerek állatvilága	244
Az antarktikus tengerek állatvilága	245
Átmenet a tengeri és az édesvízi élettér között	246
Félsós brackvizek (mixohalinvizek) állatvilága	246
A tengerparti mangrove mocsarak élővilága	247
Az édesvizek állatvilága	249
A folyóvizek állatvilága	250
Az állóvizek állatvilága	253
20. Az állatföldrajz természetvédelmi vonatkozásai	254
21. Utószó	256
Áttekintés az egyes állatcsoportok elterjedéséről	257
Fogalomtár	264
Irodalom	291